

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Odlišnosti v postavení státního zástupce v přípravném řízení českém a nizozemském

Příspěvek je stručným exkurzem k porovnání postavení státního zástupce v českém přípravném řízení a přípravném řízení nizozemském. Zaměřuje se na vybrané dílčí aspekty, které vzájemně srovnává. Reflektuje tak současný stav těchto výšečí přípravného řízení českého a nabízí možnosti jeho modifikace na základě prvků systému nizozemského. Příspěvek je obohacen o příklady z aplikační praxe, díky kterým více vyniknou odlišnosti těchto systémů. Cílem příspěvku je nastínit možnou inspiraci a potenciální legislativní změny v oblasti českého přípravného řízení trestního.

Předtím, než bude pozornost věnována meritum článku, je potřeba zmínit některé obecné souvislosti a základní východiska, tedy pomyslné uvedení do problematiky. Důvodem je zásadní potřeba vnímat rozdíly mezi porovnávanými systémy, a to jak na úrovni obecné, tak na úrovni specifické, z hlediska vybraných institutů. Není však mým úmyslem uměle natahovat úvodní část textu. Zmíněné uvedení do problematiky tedy bude mít charakter velmi stručného nástinu v podobě vyjmenování stěžejních bodů jednotlivých právních a justičních systémů obou států.

Obecně k právnímu a justičnímu systému České republiky

Právní systém České republiky je postaven na kontinentálním právním systému, a konkrétně na tzv. románsko-germánské výšečí tohoto systému. Justiční systém v České republice je tvořen soudní mocí, tedy nezávislými soudy, a veřejnou žalobou, kterou v trestním řízení zastupuje státní zastupitelství.[1] Ačkoliv je postavení a působnost soudů i státního zastupitelství rámcově upraveno Ústavou České republiky, státní zastupitelství, na rozdíl od soudů, není zařazeno do hlavy čtvrté, tedy do soudní moci, ale tvoří poslední článek hlavy třetí, tj., moci výkonné.[2] Soudní soustava je čtyřstupňová, tvořená okresními soudy, krajskými soudy, vrchními soudy a Nejvyšším soudem. Nelze však opomenout Nejvyšší správní soud, který je také součástí soudní soustavy.[3] Zvláštní postavení zaujímá Ústavní soud. Soustava státního zastupitelství je v současné době také čtyřstupňová, tvořená okresními státními zastupitelstvími, krajskými státními zastupitelstvími, vrchními státními zastupitelstvími a Nejvyšším státním zastupitelstvím.[4] V rámci přípravného řízení trestního pak vystupuje tripartice subjektů, které trestní řád označuje jako orgány činné v trestním řízení,[5] kterými jsou v Českém trestním právu procesním soud, státní zástupce a policejní orgán.[6]

Obecně k právnímu a justičnímu systému Nizozemského království

Přesto, že právní systém Nizozemského království (dále jen „Nizozemí“) má také své základy v kontinentálním právním systému a dokonce ve stejné výšečí románsko-germánských právních systémů, lze v jeho struktuře spatřovat i prvky systému angloamerického. Nejedná se tedy o ryzí typ kontinentální, ani angloamerický, ale spíše o kombinovanou formu obou systémů. Justiční systém Nizozemí je tvořen soudní mocí, tj. soudy a prokuraturoou. Soudní soustava je třístupňová, tvořená okresními soudy, odvolacími soudy a Nejvyšším soudem.[7] Nad rámec uvedeného lze doplnit ještě Radu pro soudnictví, která taktéž tvoří nedílnou součást nizozemské moci soudní.[8] Prokuratura má v Nizozemí obdobnou systematiku jako státní zastupitelství v České republice. Po vzoru soudcovské hierarchie tak nizozemská prokuratura kopíruje třístupňovou soustavu. Odlišnost nastává v rámci přípravného řízení trestního, ve kterém v Nizozemí participují soudce, vyšetřující soudce, prokurátor a policejní orgán. Rozdíly v postavení soudce a institut vyšetřujícího soudce jsou blíže rozebrány v

dalších pasážích textu.

Přípravné řízení konkrétně

Přípravné řízení trestní podle práva českého a přípravné řízení podle práva nizozemského jsou, při vzájemném srovnání, ve zvláštním postavení. Někdo by mohl spatřovat podobnost, někdo naopak zásadní rozdílnost. Pravda bude, jak to již obvykle bývá, někde na pomezí hraničních názorů. Jde o to, že v částech, kde se přípravná řízení shodují, jsou postupy a metodiky téměř identické. Naopak tam, kde jsou již na první pohled zřejmé rozdílnosti, např. při užívání institutu vyšetřujícího soudce, který v České republice není právně zakotven, tedy neexistuje, dochází k značným odlišnostem, způsobených právě rozličnou delegací zákonem svěřených pravomocí. Zjednodušeně řečeno, to co v České republice vykonává, resp. co je svěřeno vykonávat policejnímu orgánu, vykonává policejní orgán i v Nizozemí (shoda). Naopak co je v České republice svěřeno do výlučných pravomocí soudu (např. obligatorní účast na neodkladných úkonech), zastane v Nizozemí vyšetřující soudce (odlišnost). Nastíněné platí zpravidla i opačně, tj. určitá oprávnění, jimiž je nadán český státní zástupce, prokurátor v Nizozemí obdařen není a tato možnost je svěřena do pravomoci vyšetřujícího soudce (např. návrhy na vydání příkazu ke zjištění údajů o telekomunikačním provozu).[9]

Přípravné řízení v České republice

Trestní řád pracuje se soudem, stáním zástupcem a policejním orgánem. V průběhu přípravného řízení pak každému přiznává pravomoci, uplatňované v konkrétních časových úsecích v průběhu přípravného řízení a potažmo trestního řízení jako celku. Obecně lze konstatovat, že postup před zahájením trestního stíhání a vyšetřování je v rukou policejního orgánu, nad jehož činností vykovává dozor státní zástupce. Tito tedy tvoří pomyslný kooperativní tým, kdy však státní zástupce má postavení pána přípravného řízení, tedy činnost policejního orgánu řídí a usměrňuje, dává mu pokyny, atd. Role soudu v českém přípravném řízení je minimalizována na obligatorní účast na neodkladných a neopakovatelných úkonech, příp. aprobaci návrhů státního zástupce (domovní prohlídka, zjišťování údajů o telekomunikačním provozu, vzetí obviněného do vazby). Primární role soudu přichází až v okamžiku, kdy soudu státní zástupce doručí obžalobu, návrh na potrestání, nebo návrh na schválení dohody o vině a trestu.

Nebude velkým tajemstvím konstatování, že postup orgánů činných v trestním řízení je v České republice nepružný, zdoluhavý a zbytečně formalistický. Uvedené bude blíže demonstrováno v části popisující praktické příklady, nicméně již nyní lze uvést některé metody a postupy v rovině obecné. Tedy kupříkladu má-li policejní orgán ve věci důvodné podezření ze spáchání trestné činnosti a ve věci by rád dále opatřil další důkazy, které by podle předchozího šetření měly vyplynout z tzv. odposlechu podezřelého, musí před samotným odposlechem učinit řadu dalších úkonů. V prvé řadě o svém záměru sepiše úřední záznam, následuje předběžná konzultace s dozorovým státním zástupcem, dotaz na Útvar zvláštních činností Policie České republiky k technické proveditelnosti, poté opatření pokladů a sepsání podnětu dozorovému státnímu zástupci. Ten doručený podnět přezkoumá, a pokud jej akceptuje, sepiše návrh na vydání příkazu ke zjištění údajů o telekomunikačním provozu, který adresuje příslušnému soudu. Soud doručený návrh přezkoumá, a pokud jej shledá zákonným, požadovaný příkaz vydá. Teprve poté následuje realizace původně zamýšleného úkonu.

Přípravné řízení v Nizozemí

Nizozemský trestně-procesní kodex pracuje kromě soudu, prokurátora a policejního orgánu ještě s institutem tzv. vyšetřujícího soudce.[10] Jedná se o institut, který by se dal v českém trestním právu přirovnat k soudci, kterému by byly svěřeny určité pravomoci, jimiž běžně disponuje pouze státní

zástupce, např. ukládat pokyny policejnímu orgánu. Samozřejmě i v nizozemském přípravném řízení trestním platí, že každý subjekt trestního řízení má v konkrétních časových úsecích v průběhu přípravného řízení jasně daná práva a povinnosti (resp. pravomoci). Na rozdíl od českého přípravného řízení zde však hraje nemalou roli již zmíněný institut vyšetřujícího soudce, který s sebou nese původní prvky historického inkvizičního procesu. Podle charakteru věci (věcná příslušnost), na vedení trestního řízení aktivně participuje více, méně, či vůbec. V právně méně složitých věcech je nezřídka výsledkem trestního řízení dohoda pachatele, policejního orgánu a prokurátora. Vyšetřující soudce do těchto věcí nevstupuje.[11] Pouze v případě, že pachatel[12] tuto dohodu neakceptuje, řízení se přeneso k hlavnímu líčení a o vině a trestu bude rozhodovat soud. Uvedené rámcově odpovídá českým odklonům - nejvíce podmíněnému zastavení trestního stíhání.[13]

Praktické příklady

V návaznosti na předchozí kapitoly bude na praktických příkladech demonstrováno, jakým způsobem se v těchto státech procesně postupuje v případech, kdy je zapotřebí součinnost policejního orgánu, státního zástupce a soudce, resp. v Nizozemí policejního orgánu, prokurátora, vyšetřujícího soudce a soudce.[14]

Česká republika - vazební řízení

Předestřený příklad navazuje na příklad s „odposlechy“ uvedený v kapitole věnované přípravnému řízení v České republice. Prvním příkladem je otázka vazebního řízení. Ve věci je vedeno vyšetřování, u obviněného se objeví vazební důvody, například začne působit na dosud nevyslechnuté svědky. Policejní orgán zpravidla sepíše podnět (příslušně obsáhlý a náležitě zdůvodněný) státnímu zástupci k podání návrhu na vzetí obviněného do vazby.[15] Státní zástupce doručí podnět přezkoumá, a pokud jej akceptuje, sepíše návrh (opět příslušně obsáhlý a náležitě zdůvodněný) na vzetí obviněného do vazby, který adresuje příslušnému soudu. Soud doručí návrh přezkoumá, a pokud jej shledá zákonným a důvodným, vydá rozhodnutí (i tentokrát příslušně obsáhlé a náležitě zdůvodněné) o vzetí obviněného do vazby. Problém v tomto případě spatřuji ve zbytečném formalismu. Třikrát vydáváme listinu, která je po obsahové stránce téměř identická, jen abychom postupovali v souladu se zákonem. Smutné je, že český zákonodárce nevidí, že reálný přínos a význam těchto procesních postupů je nulový. Nehledě na související hledisko časové - zejména tedy nařizování vazebního zasedání, vyrozumívání státního zástupce a obhájce, jejich výstupy na vazebním zasedání, atd.

Nizozemí - vazební řízení

V Nizozemí je situace odlišná. Budeme-li pracovat s výše uvedenou modelovou situací, postup bude následující. Policejní orgán vyrozumí prokurátora o existenci vazebních důvodů. Prokurátor si vyžádá spis, přezkoumá jej a odešle na soud s prostým přípisem typu: „jsou zde dány důvody koluzní vazby, navrhuji vzetí obviněného do vazby“. Soud spis obratem přezkoumá, a pokud jej shledá zákonným a důvodným, k přípisu prokurátora doplní: „akceptuji, obviněný A. B. se bere do vazby, která se počítá od 00:00 hodin dne 1. 1. 1111“. Žádné obsáhlé podněty či návrhy a ztrácení času nad jejich odůvodňováním.

Česká republika - domovní prohlídka

Druhým příkladem je otázka domovní prohlídky. Má-li policejní orgán ve věci, kterou zpracovává, důvodné podezření ze spáchání trestné činnosti a ve věci by rád opatřil další důkazy, například zajistil výnosy z trestné činnosti a má za to, že tyto věci má podezřelý ve svém bydlišti, neboť tak

vyplynulo v průběhu předchozího prověřování, musí před samotnou domovní prohlídkou učinit řadu dalších nezbytných úkonů. V první řadě o svém záměru sepíše úřední záznam, následuje předběžná konzultace s dozorovým státním zástupcem, poté opatření podkladů (výpisy z katastru nemovitostí), místní šetření a konečně sepsání podnětu dozorovému státnímu zástupci. Ten doručený podnět přezkoumá, a pokud jej akceptuje, sepíše návrh na vydání příkazu k domovní prohlídce, který adresuje příslušnému soudu. Soud doručený návrh přezkoumá, a pokud jej shledá zákonným a důvodným, požadovaný příkaz vydá. Teprve poté následuje realizace původně zamýšlené domovní prohlídky. Je zde nutná součinnost všech orgánů činných v trestním řízení. Vše probíhá písemně, formálně, s náležitým zdůvodněním potřeby realizace domovní prohlídky a s nezbytným odůvodněním důvodnosti porušení domovní svobody. Je sice možné, že nastíněný proces je možné realizovat průběhu minut či hodin, nicméně realističtěji se jeví realizace záměru v horizontu dnů až týdnů.

Nizozemí - domovní prohlídka

I v druhém případě je situace v Nizozemí obdobná. Policejní orgán opatří podklady (výpisy z katastru nemovitostí), provede místní šetření a sepíše podnět prokurátorovi. Prokurátor doručený podnět přezkoumá, a pokud jej akceptuje, sepíše návrh na vydání příkazu k domovní prohlídce, který adresuje vyšetřujícímu soudci. Vyšetřující soudce obratem doručený návrh přezkoumá, a pokud jej shledá zákonným a důvodným, požadovaný příkaz vydá. Poté již následuje realizace domovní prohlídky. Je zde nutná součinnost policejního orgánu, prokurátora a vyšetřujícího soudce. Vše probíhá písemně, formálně, avšak bez zbytečných průtahů způsobených logistikou a přezkoumávám obsáhlých podnětů či návrhů. Je zřejmé, že takto nastíněný postup je realizovatelný v řádu hodin.

Možnosti využití nizozemské právní úpravy

Předtím, než budeme moci prezentovat možnosti využití nizozemské právní úpravy je potřeba zodpovědět otázku, zda je shora uvedený postup orgánů činných v trestním řízení vůbec možný a akceptovatelný? Česká republika i Nizozemské království jsou rovnocennými členskými státy Evropské unie a tudíž jsou vázány identickým unijním právem, Úmluvami apod. Na položenou otázku odpovídám, že takový postup je možný, akceptovatelný a vřele vítaný a v žádném případě se nejedná o postup protizákonný porušující základní lidská práva či jakoukoliv unijní Úmluvu. Jde o to, že nizozemský zákonodárce brilantně naformuloval znění trestně-procesního kodexu tak, aby bylo možné předcházet průtahům a již zmíněnému zbytečnému formalismu.

Mám za to, že institut vyšetřujícího soudce, uplatňovaný v nizozemském právním řádu, je výrazným prvkem angloamerického právního systému. Inspirace tímto institutem by byla inspirací angloamerickým právním systémem. Z historie českého trestního práva procesního víme, že vždy bylo chybou kombinovat právní systém angloamerický s kontinentálním, tedy vybrat dílčí prvek či institut a tento přenést do tuzemského právního řádu a snažit se jej „přizpůsobit“ trestnímu řádu. Nevalné výsledky těchto snah jsou patrné dodnes. Byl bych tedy velice opatrný s případným výběrem oněch „dílčích prvků“. Nicméně lze si velmi reálně představit, že by se český zákonodárce inspiroval myšlenkou nastíněnou převážně v příkladu s vazebním řízením a pokusil se český trestní řád oprostít od všudypřítomného formalismu.

Závěr

Ze shora uvedeného textu samozřejmě lze vyvodit určité závěry, zejména pak doporučení pro zákonodárce a o těchto nepochybuji. Mám však za to, že přímé srovnání těchto dvou států na obecné úrovni není možné a toto lze učinit pouze na úrovni vybraných pasáží či dílčích prvků tak, jak to mu bylo v tomto příspěvku. Pokud bychom bez omezení chtěli srovnávat český a nizozemský trestní

proces, je potřeba brát v úvahu nemalé množství ovlivňujících faktorů. Těmi jsou zejména trestní zákoník a jednotlivé skutkové podstaty (například hranice škody nikoliv nepatrné), ukládání trestů, druhy trestů, typy věznic, apod. Současně je třeba mít na paměti geografické údaje obou států, počet obyvatel a tomu odpovídající počet státních zástupců a soudců, resp. prokurátorů, vyšetřujících soudců a soudců, atd. Lze však shrnout, že porovnání dílčích aspektů je možné a dokonce i vhodné. Proto doufám, že shora uvedený text byl nejen pro čtenáře přínosným, ale že nastíněné myšlenky budou mít reálné využití u zákonodárného sboru České republiky.

Mgr. Michal Jílovec,

Okresní státní zastupitelství Brno-venkov,
Právnická fakulta MU v Brně

e-mail: m.jilovec@email.cz

Literatura

- 1) FENYK, Jaroslav. Vademecum státního zástupce. Praha: ASPI, 2003, 521 s. ISBN 80-86395-80-4.
- 2) Judicial Organisation Act. De Rechtspraak. [online] Amsterdam [cit. 11. 10. 2015]. Dostupné na [www](#), k dispozici >>> [zde](#).
- 3) RŮŽIČKA, Miroslav. Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR. Praha: C. H. BECK, 2005, 745 s. ISBN 80-7179-929-7.
- 4) Veřejně nedostupná publikace The Judiciary System in the Netherlands. Nepublikováno.
- 5) Zákon č. [141/1961](#) Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
- 6) Zákon č. [1/1993](#) Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- 7) Zákon č. [283/1993](#) Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů.
- 8) Zákon č. [6/2002](#) Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů.

[1] FENYK, Jaroslav. Vademecum státního zástupce. Praha: ASPI, 2003, s. 4.

[2] Srov. čl. 80 a čl. 81 zákona č. [1/1993](#) Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

[3] § 8 zákona č. [6/2002](#) Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů.

[4] § 6 odst. 1 zákona č. [283/1993](#) Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů.

[5] Podle mého názoru je zákonné pojmenování orgánů činných v trestním řízení terminologicky nesprávné, nicméně s ohledem na cíl tohoto příspěvku budou užívány zákonem nesprávně formulované termíny soud, státní zástupce a policejní orgán.

[6] § 12 odst. 1 zákona č. [141/1961](#) Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

[7] Z hlediska úplné výčtu zde chybí ještě Speciální tribunály, které se zabývají správně-právní agendou, avšak pro oblast trestního soudnictví nemají význam - analogicky jako Nejvyšší správní soud v ČR.

[8] Nejedná se však o ústřední orgán, kterým je, stejně jako v České republice, Ministerstvo spravedlnosti. Současně však nelze nizozemskou Radu pro soudnictví stavět na roveň či zaměňovat s Českou Soudcovskou unií, což je ryzí profesní sdružení soudců.

[9] Judicial Organisation Act. De Rechtspraak. [online] Amsterdam [cit. 11. 10. 2015]. Dostupné na [www](#), k dispozici >>> [zde](#).

[10] Specifikům postavení vyšetřujícího soudce a dalším charakteristikám tohoto institutu zde nebude věnována bližší pozornost. Zájemce o problematiku institutu vyšetřujícího soudce odkazují na přehledně zpracovaný text Miroslava Růžičky: RŮŽIČKA, Miroslav. Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR. Praha: C. H. BECK, 2005, s. 67-76.

[11] Veřejně nedostupná publikace The Judiciary System in the Netherlands. Nepublikováno.

[12] Tamtéž. Překlad nizozemské legislativy bude zřejmě nepřesný, neboť v příslušných zákonných ustanoveních je uveden termín „accused“, což by v českém trestním řízení odpovídalo procesnímu postavení obžalovaného.

[13] Viz § 307 trestního řádu.

[14] Uvedené vychází z veřejně nedostupné publikace The Judiciary System in the Netherlands, jakož i z vlastních zkušeností získaných při participaci na jedné trestní věci v jurisdikci Nizozemí. Pro oblast Českého přípravného řízení pak vycházím ryze z vlastních zkušeností s procesními postupy v rámci přípravného řízení trestního.

[15] Podnět policejního orgánu státnímu zástupci není nezbytnou podmínkou; podání návrhu na vzetí obviněného do vazby patří mezi tzv. návrhová oprávnění státního zástupce, nicméně nedovedu si reálně představit situaci, kdy by tomu tak nebylo, tj. že by policejní orgán nevěděl, že jeho dozorový státní zástupce podává návrh na vzetí obviněného do vazby a to tím spíše, že je to právě policejní orgán, kdo identifikuje tzv. vazební důvody.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Podmíněné upuštění od trestního stíhání: racionální odklon u právnických osob](#)
- [Zkreslené vzpomínky v trestním řízení vedeném pro pohlavní zneužívání](#)
- [Přenositelnost důkazů z daňového do trestního řízení](#)
- [Praktický návod na úspěch žádosti o podmíněné propuštění od roku 2026](#)
- [Přijetí prohlášení viny a povinnost soudu vypořádat námitky poškozeného](#)
- [Podmínky pro uložení trestu vyhoštění cizince](#)
- [Zamyšlení nad systémem alternativních trestů: poznámky na pozadí mezinárodní vědecké konference „Rethinking Sentencing: Are We Getting Justice Right?“](#)
- [Správné určení počátku běhu lhůty pro podání stížnosti proti usnesení soudu, kterým se nařizuje výkon trestu odnětí svobody](#)
- [Rozšiřování státní moci při implementaci acquis EU: český fenomén gold-platingu na příkladu konfiskační směrnice](#)
- [Změna způsobu určování výše peněžité pomoci obětem: Řešení všech dosavadních problémů?](#)
- [Uplatnění adhezního nároku v trestním řízení a správním řízení](#)